

ESTRANGERS? IMMIGRANTS? TANMATEIX CIUTADANS, PERSONES!

XAVIER BESALÚ

GRAMC

Una nació, en el sentit clàssic del terme, és una comunitat que ocupa un territori determinat i que compareteix una llengua, una tradició cultural i una història comunes i que compta amb un seguit d'institucions que regulen l'espai públic.

Aquesta identitat nacional i cultural compartides han estat un poderós instrument de cohesió social i política, que ha anat substituint les antigues solidaritats locals, de classe, ètniques o religioses.

Catalunya encaixa perfectament en aquest esquema. Però Catalunya, com la gran majoria de les societats occidentals ha esdevingut (i no pas fa pocs dies, ara ens n'hem adonat!) una nació multicultural, en la mesura que, dins d'un mateix territori hi conviuen persones i col·lectius amb llengües, històries, tradicions i cultures diferents, que comparteixen, no obstant això, un projecte social i cultural i alguns referents polítics i comunitaris.

De sempre, en les nacions democràtiques, compatibilitzar els drets individuals i els drets nacionals (és a dir, territorials, històrics, comunitaris) ha estat conflictiu i la negociació i els ajustaments entre els uns i els altres ha estat i és permanent. Els drets dels grups i instàncies intermèdies (familiars, ètnics, religiosos, lingüístics, etc.) introdueixen nous elements de complexitat i de tensió, que novament caldrà gestionar i regular mitjançant de la negociació i el pacte permanents.

La nació contra els drets humans?

Els Estats-nació diferencien entre nacionals i estrangers, en funció de la identificació nacional i comunitària de les persones, i entre ciutadans i no ciutadans (metecs, esclaus o, actualment, immigrants), si fem referència als drets civils, individuals i col·lectius. Sovint, però, una i altra diferenciació se superposen.

Aquesta distinció, que és una prerrogativa discrecional dels Estats, és un element d'exclusió d'enormes conseqüències pràctiques: només podran exercir plenament tots els drets individuals, socials i polítics, només podran beneficiar-se de la protecció pública, els qui pertanyin a la comunitat nacional i posseeixin, doncs, la condició de ciutadans.

Des de la perspectiva nacional estricta, l'estranger, l'immigrant, és sempre un estrany, una amenaça. Tant per a la pròpia identitat (d'aquí que es vulguin establir els anomenats «llindars de tolerància» i que s'exigeixi dels estranys la seva

total assimilació o la seva marginació social) com per al propi benestar (i d'aquí que es vulgui decidir unilateralment sobre el nombre, la procedència i el temps d'estada dels immigrants).

Totes aquestes reaccions i actituds són absolutament contràries a l'esperit i a la lletra dels drets humans, que són, per definició, universals i independents de sexe, ètnia, nacionalitat i condició.

És admissible privar els no nacionals de determinats drets? La solidaritat entre les persones ha de passar forçosament pel sedàs de la nacionalitat? La ciutadania ha de ser una concessió gràciosa i discrecional dels Estats? És just el principi «primer els de casa», que mou la major part de les nostres accions i omissions, independentment de les condicions en què es trobin els qui no són «de casa»?

Tota persona, un ciutadà

Si la ciutadania és la condició necessària per a l'exercici real dels drets humans, és imprescindible que els Estats i les nacions atorguin la nacionalitat (la doble nacionalitat) a totes les persones que resideixen al seu territori. Sense aquest reconeixement totes les apel·lacions a la solidaritat i als drets humans no seran sinó declaracions retòriques, manifestacions hipòcrites, que emmascaren la discriminació i la xenofòbia estructurals.

A la vista de com han anat les coses, al costat del dret a l'emigració, reconegut explícitament en la declaració universal dels drets humans, caldrà afegir-hi el dret a la immigració, perquè l'un implica l'altre i la manca del segon converteix en paper mullat el primer. Ningú no és un emigrant permanent, tothom emigra cap a algun lloc.

Per altra banda, se solen diferenciar els immigrants polítics, per a qui es reconeix el dret d'asil, dels immigrants econòmics, perseguits per la misèria, a qui no es reconeix aquest mateix dret. Tant necessitats són els uns com els altres i, doncs, és immoral negar l'entrada a algú basant-se en aquesta mena de disquisicions classistes i mesquines.

Les polítiques de migració dels països receptors no s'han de fonamentar exclusivament en els interessos econòmics particulars (ara mateix, cobrir la falta de mà d'obra i assegurar les pensions dels nacionals), ni en

preteses proximitats culturals (que porten a preferir els europeus enfront dels no europeus; els cristians per davant dels no cristians; els castellanoparlants per davant dels qui no ho són; etc.), sinó que s'han de fonamentar en els valors i principis ètics que proclamem i que recull la declaració dels drets humans.

Ens cal, doncs, prioritzar l'Estat de dret per damunt de qualsevol altra consideració. Ens cal convidar totes les persones que viuen i treballen a Catalunya i se senten implicades en el seu present i el seu futur a participar, amb plenitud de drets, com a ciutadans responsables, d'un projecte nacional i social compartit.

Les diferències entre persones regulars i irregulars, entre nacionals i estrangers, entre ciutadans i immigrants, remet a l'antiga diferenciació interessada que els colonitzadors feren entre persones amb ànima i persones sense ànima, a la distinció essencial entre homes i esclaus... categories inventades, classificacions canviants, que han buscat sempre un mateix objectiu: el sotmetiment, la discriminació, la legitimació de la injustícia.

La lluita per la ciutadania de totes les persones residents a Catalunya no és només reclamar el dret a vot, és més aviat el vertader nom del combat per al reconeixement efectiu dels drets humans.

LA DEMOCRÀCIA A AMÈRICA LLATINA

SALVADOR MARTÍ I PUIG

La dècada dels 90 va començar a Amèrica Llatina amb bones notícies i amb l'atenció de la resta del món. El procés de pau a Centreamèrica semblava encarrilar-se: l'agressió nord-americana a Nicaragua va finalitzar l'any 1990, a El Salvador es signava la pau l'any 1992 i a Guatemala va posar-se fi al genocidi amb els acords de 1996. A Xile la derrota del plebiscit de Pinochet l'any 1989 obria les portes cap a la democràcia, i a la resta de països del Con Sud iniciava un llarg camí cap a la redemocratització. També en aquelles dates Brasil escollia, per primera vegada des de molt temps, les seves autoritats per sufragi universal. I a Perú, l'Equador i Bolívia ja no manaven els militars.

Aquest paisatge difícilment s'hagués imaginat, ni pels més optimistes, poc abans. Així, l'ona de transicions de dictadures cap a règims de democràtico-liberals va sorprendre la majoria dels qui seguien l'evolució històrica d'aquest subcontinent. Amb tot, un cop realitzat el canvi de règim a cada un d'aquests països, avui toca preguntar-nos: i després de les transicions què?

I és que, per primera vegada a la història d'Amèrica Llatina, s'observa la convivència generalitzada de règims democràtics amb polítiques que empitjoren les condicions de vida d'amples majories. En aquest sentit estem parlant d'un sistema que podríem anomenar *reduccionisme democràtic*, és a dir, d'un sistema on no només es posa en qüestió la competitivitat efectiva dels processos electorals o la confecció de l'agenda que s'hi discuteix, sinó que també perpetua situacions on impera la impunitat, la corrupció pública, l'opacitat administrativa i la subordinació del poder judicial a l'executiu.

La democratització és molt difícil si no va acompanyada d'una democratització de la societat i de la reducció de les profundes fractures econòmiques i culturals que avui esquincen a la majoria dels països llatinoamericans. Per això cal preguntar-se si és possible parlar d'una democràcia que promou l'exclusió social i política. La qüestió no és gratuïta, doncs avui la situació social d'Amèrica Llatina és un escàndol. L'any 1999, el 49% dels seus habitants vivien a la pobresa i la meitat d'aquests eren indigents. La quantitat de pobres avui és major (en termes relatius i absoluts) a la que hi havia a inicis dels anys setanta.

Però les debilitats i mancances que s'observen quotidianament en aquestes «noves democràcies» no només són degudes a les disfuncions institucionals, a la cultura política de la gent o a la maldestre actuació dels qui manen. S'observen causes més profundes que apunten la responsabilitat d'un ordre mundial d'escarni que ofega als països del Sud a través de múltiples i complexos mecanismes.

Per això és necessari una nova anàlisi, més crítica, més global i més substantiva, en l'estudi de la natura dels sistemes polítics. I si bé hi ha molts teòrics contemporanis que defineixen la democràcia només com un mecanisme a través del qual s'escull de forma competitiva a qui ha governar un país durant un període, cal dir que –si bé aquest és un tret indispensable– no n'hi ha prou. I és que si la democràcia no suposés alhora una aposta a favor de la dignitat i l'autonomia de les persones, estaria mancada de l'extraordinària força moral que l'ha convertida en una de les penyores més preuades de la lluita de moltes generacions per un món millor.

